

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2018.72.13>
УДК 911.3:379.85(477)

С. Уліганець, канд. геогр. наук, доц.,
О. Аріон, канд. геогр. наук, доц.,
Д. Боль, студ.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

РОЗВИТОК КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: М. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ

Описано особливості розвитку культурно-пізнавального туризму як такого, що набуває все більшої популярності серед туристів; охарактеризовано його розвиток в м. Кам'янці-Подільському як в одному із туристичних центрів, які мають потужний історико-культурний потенціал. Також представлено SWOT-аналіз сильних та слабких сторін, можливостей і загроз, із метою визначення перспектив та проблем розвитку культурно-пізнавального туризму на території дослідження.

Ключові слова: туризм, дозвілля, культура, історико-культурна спадщина, культурно-пізнавальний туризм.

Постановка проблеми. Культурно-пізнавальний туризм виступає однією із найпопулярніших форм дозвілля, оскільки сприяє розширенню світогляду та збагаченню культурної ерудиції людини. В Україні цей вид туризму має чималі перспективи для розвитку, завдяки значному історико-культурному потенціалу. Багато міст і містечок заворожують своїм колоритом та самобутністю, в їхніх межах сконцентровано велику кількість музеїв, пам'яток культури та архітектури, які щорічно приваблюють тисячі туристів.

Одним із таких міст є Кам'янець-Подільський – місто-музей під відкритим небом, місце зосередження значної кількості об'єктів матеріальної та духовної культурної спадщини, які перебувають під охороною держави. Історичну значущість даної території формують пам'ятки історії, археології, мистецтва, документальні пам'ятки, що разом або окремо виступають ключовими ресурсами для розвитку культурно-пізнавального туризму. Відвідування цього міста дає унікальну можливість познайомитись із шедевром містобудування XII–XIX ст. Тут нараховується близько 200 пам'яток військової, культової та цивільної архітектури, найвідоміша з яких – Кам'янець-Подільська фортеця, побудована в межах неповторної геологічної пам'ятки природи – каньйону р. Смотрич.

За умови правильної організації культурно-пізнавального туризму може стати одним із найприбутковіших та динамічних секторів економіки, вивчення особливостей і тенденцій розвитку якого матиме важливе теоретичне та практичне значення для розвитку нових перспективних напрямів туризму в межах території дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Культурно-пізнавальний туризм – складне й багатогранне явище. Упродовж останніх років усе більше науковців займаються дослідженням своєрідного феномена, що виступає могутнім фактором економіки, одним із соціальних інститутів, а також цілісною сферою культури. Термін *культурний туризм* було вперше використано на міжнародному рівні в матеріалах Усесвітньої конференції з культурної політики у 1982 р. [6]. Даний напрям досліджували такі відомі вітчизняні вчені, як О. О. Бейдик, В. Г. Гуляєв, А. П. Дурович, О. О. Любіцева, М. П. Кляп, Д. М. Стеченко, В. К. Федорченко, Л. М. Черчик, Л. М. Яцунта тощо.

Чималий внесок у розвиток культурного туризму зробили також зарубіжні й вітчизняні вчені-філософи та культурологи, а саме: Дж. Урі, Г. Марсель, А. Оло, Ф. Депре, Ж. Фереоль, Ж.-П. Норек, В. Пазенок, В. Федорченко, С. Горський, М. Цюрупа. У своїх дослідженнях вони розглядають його як одне з явищ культури, а також потужний рушій духовного розвитку особистості.

У зв'язку з тим, що цей вид туризму набуває все більшої популярності серед подорожуючих, існує наявна потреба комплексного вивчення культурного туризму як окремого напряму туристичної діяльності в Україні, а також розробки наукової концепції його управління, що забезпечить багатим на історико-культурні ресурси територіям стабільний туристичний потік та популярність серед відпочиваючих. Саме тому метою даної статті є дослідження проблем і перспектив розвитку цього виду туризму в межах одного з найцікавіших історичних міст України – Кам'янця-Подільського. Місто володіє потужним історико-культурним потенціалом, який виражається у наявності значної кількості потенційно привабливих історичних пам'яток та об'єктів, що датуються XII–XIX ст. Окрім традиційних об'єктів історико-культурної спадщини, тут сконцентровано чимало сучасних форм культури й мистецтва, які приносять духовне наповнення та збагачення. До таких можна віднести проведення різноманітних мистецьких заходів міжнародного значення, найвідомішими серед яких є музично-мистецький щорічний фестиваль *Respublica* і такі фестивалі-реконструкції, як *Битва Націй* та *Terra-Neolica*. За умов такого ресурсного різноманіття необхідно вивчати й досліджувати дану територію як одну із потенційно прибуткових. У свою чергу, визначення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз дозволить оптимізувати розвиток культурно-пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському й забезпечити місту стабільний прибуток і розвиток на найближчі роки.

Поставлені завдання вирішувались на основі комплексного методологічного підходу із заснуванням як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження, а саме: системного аналізу, історико-географічного методу, аналізу й синтезу, моніторингу, контент-аналізу, прогнозування, індуктивного та дедуктивного методів тощо.

Виклад основного матеріалу. Отже, уперше термін "культурний туризм" було використано в рамках проведення Всесвітньої конференції з культурної політики, коли міжнародна організація *International Council on Monuments and Sites (ICOMOS, англ. – міжнародна асоціація професіоналів, метою діяльності якої є збереження та захист культурної спадщини в усьому світі)* визначила його як невеликий сегмент ринку туризму освітнього чи пізнавального характеру, що присвячений поширенню та роз'ясненню культурної ідеї [4–6]. Таким чином, культурний туризм логічно розглядати як складову більш широкого поняття – "пізнавальний туризм".

Пізнавальний туризм – туристські поїздки, подорожі, походи з метою відвідин будь-яких регіонів, місцевості, центрів туризму, для ознайомлення з пам'ятниками природи, історії та культури, побутом і традиціями місцевого населення, народними ремеслами та промис-

лами, досягненнями у сфері науки, культури, промислового виробництва, будівництва. Елементи пізнавального туризму властиві практично всім видам туризму.

Культурно-пізнавальний туризм – це подорожі людей своєю країною або закордоном з метою ознайомлення з пам'ятками історії, культури, місцевими традиціями, звичаями, стилем життя [1–2]. Ураховуючи його змістове наповнення, однією зі складових частин даного виду туризму є музейний туризм.

У розробку концепції культурно-пізнавального туризму значний внесок зробили дослідження професора М. Драгичевича-Шешича, який пропонував класифікувати його таким чином:

- історичні подорожі, до яких належать мандрівки в історію, подорожі-реконструкції історичних подій, релігійні подорожі, вивчення певного історичного періоду;
- географічні подорожі – комплексні спеціалізовані мандрівки;
- художні подорожі – поїздки, що здійснюються з метою вивчення окремого напрямку в мистецтві.

Одним із ключових факторів розвитку даного виду туризму виступає наявність специфічних передумов, тобто культурно-пізнавальних ресурсів, у межах певної території. Вони служать передумовою для організації культурно-пізнавальних видів рекреаційних послуг та оптимізують рекреаційну діяльність у цілому. До них прийнято зараховувати лише ті об'єкти культури й історії, що були оцінені та досліджені науковцями і надалі можуть використовуватися для реалізації рекреаційних потреб туристів.

Історико-культурні ресурси прийнято поділяти на матеріальні й духовні. Матеріальні охоплюють сукупність засобів виробництва та інших матеріальних цінностей суспільства на всіх етапах його історичного розвитку, що можуть задовольняти пізнавальні потреби людей, а духовні містять сукупність досягнень суспільства в державно-суспільному житті, освіті, науці та мистецтві.

Не дивлячись на тривалу історію, популярність культурно-пізнавального туризму серед відпочиваючих не меншає. Причиною є те, що даний вид туризму вдало поєднує функцію фізичного та психологічного відновлення особистості із освітньо-культурною та просвітницькою функціями через задоволення потреб відпочиваючих у пізнанні світу через споживання туристичних послуг.

Кам'янець-Подільський – значний економічний, освітній, культурний і туристичний осередок; тут розташовані численні музеї, заклади культури й екскурсійні об'єкти, проводяться різноманітні культурні й фестивалі заходи.

Сьогодні Кам'янець-Подільський являє собою унікальний комплекс історичних споруд, який є третім в Україні після Києва та Львова. У місті багато церков, костелів, монастирів, старовинних житлових будинків, оборонних споруд. Насамперед, це фортеця XIII–XVIII ст., яка є візитною картою міста. Привертають увагу також Петропавлівський кафедральний костел (XV–XIX ст.), Миколаївська церква (1398), Замковий міст та інші пам'ятки історії й архітектури. Зважаючи на величезне історико-архітектурне значення пам'яток Старого міста, у 1977 р. було створено Державний історико-архітектурний заповідник, якому в 1998 р. Указом Президента України було надано статус Національного [3].

Територія міста знаходиться в межах Національного Природного Парку (НПП) "Подільські Товтри", який створено у 1996 р. з метою збереження, відтворення й раціонального використання природних ландшафтів Поділля у поєднанні з унікальними історико-культурними комплексами, які мають велике природоохоронне, естетичне, наукове, рекреаційне й оздоровче значення.

У межах міста проходить каньйон р. Смотрич, який разом із Товтрами сьогодні розглядають як об'єкт світової природної спадщини.

Кам'янець-Подільський відомий і як визначний український фестивалний осередок – тут відбуваються різноманітні культурні заходи, етнографічні, історичні та інші фестивалі. Усе це забезпечує дестинації чималу туристичну привабливість. У місті відбувається чимало заходів, які так чи інакше пов'язані з культурно-пізнавальним туризмом, зокрема щорічний травневий фестиваль кави, Битва Націй, Тега-Негоїса, масштабні реконструкції, мистецькі виставки, експозиції промислів тощо.

Свої переваги й недоліки має і туристсько-географічне положення Кам'янця-Подільського. Це виявляється у близькому сусідстві з популярними культурно-пізнавальними дестинаціями, що дозволяє збільшити туристичний потік за рахунок комплексних турів, та разом із тим змушує конкурувати місто з територіями, що теж мають доволі потужний історико-культурний потенціал, зокрема Чернівцями, Ужгородом, Львовом та Мукачевом.

У місті добре розвинена туристична інфраструктура, оскільки місцева влада переймається комфортним перебуванням туристів та робить усе, щоб збільшити їхній щорічний потік. Через це поблизу найпопулярніших туристичних об'єктів концентруються готелі, кафе, ресторани.

Туризм тут є одним із потужних елементів економіки, що забезпечує місто доходами, а місцеве населення робочими місцями. У зв'язку із цим у 2016 р. було затверджено програму "Популяризації туристичного потенціалу міста Кам'янця-Подільського на 2016–2020 роки" [3]. Основними її цілями є:

- визначення у каньйоні річки Смотрич зони розвитку туристично-рекреаційного потенціалу та сприяння її освоєнню;
- сприяння відновленню історико-архітектурних пам'яток і створенню оглядових об'єктів;
- забезпечення подальшого розвитку мережі кінозалів та інших відпочинково-розважальних закладів;
- забезпечення видання друкованих та рекламних матеріалів;
- підготовка якісних пропорційних продуктів про туристичний потенціал міста;
- створення нових туристичних маршрутів для різних цільових груп туристів;
- розроблення туристичного бренду міста;
- сприяння будівництву в каньйоні річки Смотрич оглядової канатної дороги;
- забезпечення пізнаваності міста як туристичної дестинації та створення позитивного іміджу на національному й міжнародному рівнях.

Кам'янець-Подільський має багато перспектив для розвитку культурно-пізнавального туризму, однак велику загрозу цьому становить просте людське недбалість. Особливо гостро стоїть питання збереження історико-культурної спадщини міста. В останні роки, не дивлячись на всі заборони й охоронний статус, ведеться активне перетворення старої частини міста через інтенсивну забудову інфраструктурними об'єктами, що порушують архітектурний ансамбль Старого міста, а це, у свою чергу, знижує його історичну цінність. Розвиток культурно-пізнавального туризму допоможе збереженню історико-культурних пам'яток, котрі виступатимуть у ролі головної атракції.

Існують проблеми із транспортною мережею, що виражається в низькому залізничному та автобусно-маршрутному забезпеченні даної території. До того ж залізничний і автобусний вокзали перебувають у неналежній стані та потребують модернізації й реконструкції.

Отже, якщо місцева влада дбає про забезпечення позитивного туристичного іміджу міста з метою зацікавлення та приваблення якомога більшої туристів і намагається створити впізнаваний туристичний бренд, то варто зосередитися на декільках видах туризму, які сформують основу розвитку міста як туристичної дестинації. Зважаючи на це, дане дослідження буде корисним для оцінки динаміки розвитку культурно-пізнавального туризму на території Кам'янця-Подільського та дозволить оцінити його як основу для створення туристичного бренду міста, що приведе до збільшення туристичних потоків, підвищить зацікавленість мандрівників даною дестинацією і, відповідно, забезпечить місту процвітання й фінансову стабільність.

Віддаючи належне культурній спадщині минулих поколінь, варто звернути увагу і на сучасні мистецькі об'єкти. Велике значення для розвитку культурно-пізнавального туризму міста можуть мати мурали, які були намальовані в рамках проведення мистецької частини фестивалю Respublica та являють собою картини, створені художниками на стінах житлових будинків. Цих масштабних шедеврів у Кам'янці-Подільському налічується 42. Художники з України, Іспанії, Білорусі, Італії, Польщі, Німеччини, Росії вже п'ять років поспіль перетворюють спальні райони міста на своєрідний музей територіального мистецтва. Одними з найвідоміших робіт є імпресіоністичне творіння аргентинського художника Хорхе Помара "Amore", а також малюнок Андрія Калькова "Круговорот".

Перешкодою може стати те, що пересічному туристові буде важко відшукати всі ці витвори вуличного мистецтва самотужки, оскільки часто вони розміщені всередині маленьких, непримітних частин міста. На допомогу можуть прийти новітні засоби комунікації. Розміщення QR-кодів та створення спеціального маршруту могли б зацікавити естетів та розкрити Кам'янець як мекку сучасного вуличного мистецтва.

Взагалі, застосування новітніх технологій може відкрити чимало перспектив для розвитку та популяризації Кам'янця-Подільського як туристичного центру культурно-пізнавального напрямку. Вони значно спрощують життя пересічного туриста, адже допомагають зменшити витрати у процесі відпочинку й забезпечити відпочиваючому комфортне пересування незнайомим містом без використання габаритних паперових карт і додаткових послуг екскурсоводів. Найбільшою популярністю

серед таких у світі на сьогодні користуються саме QR-коди, завдяки простоті в розміщенні та використанні.

Для отримання інформації, яка зашифрована в коді, необхідно мати при собі свій смартфон. Щоб зчитати її, достатньо запустити будь-яку програму для сканування коду і навести об'єктив камери на нього. Програма-декодер визначить тип інформації та виконає потрібні дії, наприклад відкриє веб-сторінку (у цьому випадку потрібне ще з'єднання з інтернет). В одному QR-коді можна закодувати до 4296 літер і цифр, а це приблизно одна сторінка тексту шрифтом Arial із розміром 10. Надзвичайно зручно в QR-коді закодувати посилання на інтернет сторінку. QR-коди активно використовують у туризмі завдяки їхній практичності. Вони здатні замінити будь-якого кваліфікованого екскурсовода, а також забезпечують туристам самостійно обирати маршрути з метою культурного збагачення. Їх активне використання в пізнавальних цілях відоме за кордоном уже впродовж багатьох років. Винайшли його японці на початку 2000-х років. Із тих пір QR-коди поширилися світом та проникли у всі сфери життя. Туризм також не став винятком.

В Україні застосування QR-кодів у туризмі було вперше впроваджено у 2012 р. під час проведення подієвого заходу міжнародного значення "Євро-2012". Тоді невеличкі штрих-коди з'явилися майже у всіх популярних туристичних об'єктах м. Львова. Після вдалого проведення подібного експерименту було вирішено розмістити QR-коди в інших перспективних для розвитку туризму містах, зокрема в Києві, Тернополі, Полтаві, Ужгороді, Херсоні та Чернівцях.

Для залучення більшої кількості іноземних туристів, місцевій владі Кам'янця-Подільського варто було б впровадити розміщення QR-кодів на визначних будівлях, історичних пам'ятках і сучасних мистецьких об'єктах, що дозволило б туристу самостійно формувати цілі інтерактивні маршрути.

На підставі всебічного вивчення історико-культурного потенціалу та перспективи використання новітніх інформаційних технологій, можна говорити про культурно-пізнавальний туризм як про основу формування туристичного бренду міста. Саме для цього нами складено SWOT-аналіз сильних і слабких сторін, можливостей та загроз його розвитку в м. Кам'янець-Подільський, що допоможе сформувати уявлення про перспективи та проблеми його розвитку (табл. 1).

Таблиця 1. SWOT-аналіз культурно-пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>численні об'єкти історико-культурної спадщини та музеї; можливості проведення фестивалів (добре збережена етно-аціональна самобутність); збережена автентичність міської архітектури; відносно невисока вартість проживання (як житла, так і харчування); природно-рекреаційні ресурси (розташування в межах НПП "Подільські Товтри", що належить до семи природних чудес України); проведення фестивалів культурно-пізнавального напрямку; вигідне розташування міста як туристичної дестинації, а саме сусідство із Тернопільською та Чернівецькою областями (можлива організація комбінованих екскурсійних поїздок у рамках культурно-пізнавального туризму); пошук нових перспективних атракцій, які б могли зацікавити туриста; стабільна екологічна ситуація</p>	<p>не дуже активне і малоефективне просування даної дестинації на туристичному ринку (за охопленням значно поступається Чернівцям, Ужгороду, Львову та Києву); активна забудова старої частини міста, що зменшує атрактивність ділянки для культурно-пізнавального туризму; дефіцит кваліфікованих кадрів (організаторів туризму, екскурсоводів тощо); недостатня участь зацікавлених сторін, зокрема і органів державного управління, у підтримці туристичної галузі; скорочення музейних колекцій та закриття окремих експозицій; руйнування історико-культурних об'єктів; недостатня кількість атракційних і розважальних закладів; погано розвинена транспортна мережа, що безпосередньо стосується залізничного та автобусного забезпечення; занедбаний стан рекреаційних зон; недостатня кількість якісної місцевої сувенірної продукції; диспропорції між програмою розвитку культурно-пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському та її фінансуванням</p>

Можливості	Загрози
<p>залучення іноземного капіталу для розвитку культурно-пізнавального туризму;</p> <p>проведення масштабних заходів: реконструкцій, фестивалів, що мають на меті залучення більшої кількості туристів та їх інтерактивне залучення до пізнання історії та культури (фестивали Terra-Heroica, Битва Націй);</p> <p>можливості працевлаштування для місцевого населення;</p> <p>підвищення культурної й історичної свідомості населення;</p> <p>використання новітніх технологій, що забезпечить туристам більш комфортний відпочинок (інтерактивні маршрути та QR-коди);</p> <p>збереження унікальної архітектури, самобутності та автентичності міста.</p> <p>визначення туристично-рекреаційної зони у каньйоні річки Смотрич та сприяння її освоєнню;</p> <p>створення туристичного веб-порталу міста</p>	<p>значний акцент на розвиток інших новітніх форм туризму, зокрема подієвого;</p> <p>масовість може зашкодити історичній, культурній та етнографічній цінності об'єктів культурної спадщини міста;</p> <p>конкуренція із популярними культурно-пізнавальними дестинаціями сусідніх областей України;</p> <p>відсутність згадок про культурно-пізнавальний туризм як окреме явище у програмі "Популяризації туристичного потенціалу міста Кам'янець-Подільського на 2016–2020 роки";</p> <p>проблеми фінансування</p>

Таким чином, за своїм призначенням SWOT-аналіз культурно-пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському є "інструментом" упровадження у м. Кам'янець-Подільському реалістичних планів дій, в яких поряд із середньостроковими стратегічними цілями будуть визначені короткострокові оперативні цілі – власне проекти. Упровадження цих проектів має, з одного боку, послабити вплив слабких сторін міста з одночасним посиленням його сильних сторін, а з іншого – повною мірою сприяти, уникаючи загроз, використанню сприятливих можливостей, які можуть виникнути завдяки дії зовнішніх сил.

Висновки. Культурно-пізнавальний туризм один із найпривабливіших видів відпочинку серед туристів, оскільки забезпечує їм не лише фізичне відновлення, але й дозволяє збагатитися духовно та розширити світогляд. Ключовими ресурсами для організації й реалізації культурно-пізнавального туризму є сукупність матеріальних та духовних культурно-історичних ресурсів території: пам'ятки історії, археології, мистецтва, містобудування й архітектури, документальні пам'ятки щодо досягнень суспільства в державно-суспільному житті, науці, культурі, мистецтві. Саме їхня наявність, унікальність та самобутність визначає історико-культурний потенціал території.

Кам'янець-Подільський – одне із небагатьох міст України, де на відносно невеликій площі зосереджено настільки значний ресурсний потенціал для організації, упровадження та реалізації культурно-пізнавального туризму. І велике значення для подальшого розвитку культурно-пізнавального туризму матиме упровадження інноваційних технологій, які зроблять відпочинок туристів значно комфортнішим та цікавішим. До найпростіших і найдієвіших форм їхнього впровадження можна віднести QR-коди.

Пошук нових потенційно привабливих атракцій, які мають культурну цінність і сприятимуть створенню позитивного іміджу міста, теж є не менш важливим. Кам'янець-Подільський може приваблювати не лише поціновувачів історії, але й прихильників сучасного мистецтва, оскільки просто неба міста розташовано цілу картинну галерею, яка представлена щонайменше десятком муралів.

Зміст туристсько-стратегічного бачення міста Кам'янець-Подільського є доволі конкретним для зосередження уваги й забезпечення напрямів для майбутніх

дій, але, разом із цим, він є широким для врахування коректних ідей і проектів, які допоможуть втілити стратегічне бачення у життя.

Отже, за умов зменшення негативного впливу на історико-культурні атракції, зокрема з боку забудовників, та збільшення свідомості населення, одна з найкрасивіших перлин України – м. Кам'янець-Подільський протягом кількох років може стати всеукраїнською туристичною Меккою і однією з головних дестинацій європейських туристичних маршрутів.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко М. П. Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи / М. П. Бондаренко // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 1. – С. 104–119.
2. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг / О. О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2006. – 436 с.
3. Програма "Популяризації туристичного потенціалу міста Кам'янець-Подільського на 2016–2020 роки". – Офіційний веб-сайт Кам'янець-Подільської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kam-pod.gov.ua>.
4. Ferreol J. Culture et styles de vie / J. Ferreol, J.-P. Noreck, A. Colin. – Paris, 2001. <http://portal.unesco.org/culture>.
5. Human Development Report 2004: Cultural Liberty in Today's Diverse World. – UN, 2004. ICOMOS Tourism Handbook for World Heritage Site Managers. ICOMOS, 1993.
6. International Convention to Safeguard Intangible Cultural Heritage: UNESCO's General Conference. 32-nd Session. – Paris, 29 September – 17 October 2003.

References:

1. Bondarenko M. P. Turystychnyy sektor ekonomiky Ukrainy: realiyi ta perspektyvy / M. P. Bondarenko // Ekonomika i prohnozuvannya. – 2011. – № 1. – S. 104–119.
2. Lyubitseva O. O. Rynok turystychnykh posluh / O. O. Lyubitseva. – K.: Al'terpres, 2006. – 436 s.
3. Prohrama "Populyaryzatsiyi turystychnoho potentsialu mista Kam'yantsya-Podil's'kohona 2016-2020 roky". – Ofitsiyynyvveb-saytKamyanets'-Podil's'koyimis'koyirady – [Elektronnyyresurs]. – Rezhymdostupu: <http://kam-pod.gov.ua>.
4. Ferreol J. Culture et styles de vie / J. Ferreol, J.-P. Noreck, A. Colin. – Paris, 2001. <http://portal.unesco.org/culture>.
5. Human Development Report 2004: Cultural Liberty in Today's Diverse World. – UN, 2004.
6. ICOMOS Tourism Handbook for World Heritage Site Managers. ICOMOS, 1993.
6. International Convention to Safeguard Intangible Cultural Heritage: UNESCO's General Conference. 32-nd Session. – Paris, 29 September – 17 October 2003.

Надійшла до редколегії 30.10.18

С. Улиганець, канд. геогр. наук, доц.,
 О. Арион, канд. геогр. наук, доц.,
 Д. Боль, студ.
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

РАЗВИТИЕ КУЛЬТУРНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ: М. КАМЕНЕЦ-ПОДОЛЬСКИЙ

Описаны особенности развития культурно-познавательного туризма, который приобретает все большую популярность среди туристов; охарактеризовано его развитие в городе Каменец-Подольский как в одном из туристических центров, имеющих мощный историко-культурный потенциал. Также в данной работе представлен SWOT-анализ сильных и слабых сторон, возможностей и угроз с целью определения перспектив и проблем развития культурно-познавательного туризма на территории исследования.

Ключевые слова: туризм, досуг, культура, историко-культурное наследие, культурно-познавательный туризм.

S. Uliganets, PhD Geography, Associate Professor,
 O. Arion, PhD Geography, Associate Professor,
 D. Bol, Student
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

CULTURAL-EDUCATIONAL TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE: KAMYANETS-PODILSKY

Features of the cultural-educational tourism development as one of becoming more popular among tourists are considered here. Its development in Kamyanets-Podilsky as one of the tourist centers with a strong historical and cultural potential is described. In this paper the SWOT analysis of strengths and weaknesses, opportunities and threats is presented in order to determine the prospects and problems of cultural and educational tourism development in the research area.

According to its purpose, the SWOT analysis of cultural-educational tourism in Kamyanets-Podilsky is a "tool" for introducing realistic action plans in Kamyanets-Podilsky city, in which, along with medium-term strategic goals, short-term operational goals will be defined, their own projects namely. On the one hand, the implementation of these projects should weaken the influence of the weaknesses of the city, with the simultaneous strengthening of its strengths. On the other hand, to contribute fully, avoiding threats, to the use of opportunities that may arise out of external forces.

Key words: tourism, leisure, culture, historical and cultural heritage, cultural-educational tourism.

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2018.72.14>
 УДК 339.9

Н. Матвієнко, канд. геогр. наук, доц.,
 В. Матвієнко, канд. геогр. наук, доц.
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ХОРВАТІЇ

Міжнародний туризм набуває все більшого впливу на підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках. Розглянуто систему чинників, які стали передумовою розвитку туристичної галузі у Хорватії. Досліджено основні природно-географічні чинники – рельєф, клімат, водний чинник та природно-заповідний фонд. Розкрито значення суспільно-географічних чинників: суспільно-географічного положення, історико-географічного, демографічного, культурно-історичного, рівня соціально-економічного розвитку, матеріально-технічної бази та транспортного чинників. Проаналізовано значення для розвитку туризму в Хорватії еколого-географічного чинника. Охарактеризовано їхню роль у розвитку сучасної туристичної сфери Хорватії.

Ключові слова: туризм, природно-географічні чинники, суспільно-географічні чинники, еколого-географічний чинник, Хорватія.

Актуальність дослідження. У 2017 р. показники кількості подорожей у світі виявились найвищими за останні сім років. Усього відпочивати за кордон у 2017 р. із різних куточків світу їздили 1,33 млрд осіб, 51 % із яких – жителі Європи. Найбільший інтерес мандрівники проявили до країн Європи. Туристичний потік у цей регіон, порівняно із 2016 р., зріс аж на 8 %, тобто на 671 млн туристів [1]. Особливо популярними стали країни середземноморського узбережжя.

Постановка проблеми. Хорватія є однією з найуспішніших країн зі складу колишньої республіки Югославії. Її розпад став одним із світових національних конфліктів, де пролилося чимало людської крові, до речі схожий на той, що сьогодні переживає наша держава. Та хорватам удалося погасити сепаратистський конфлікт на своїй території й невдовзі вступити до Європейського Союзу (2013). Хорватська влада розраховує на те, що до 2020 р. отримає із Брюсселя на розвиток та реформи 12 млрд євро.

Унаслідок цієї війни Хорватія була фактично паралізована. До 1996 р. 40 % державних витрат направлялось на оборону країни. Економіка країни була у стані стагнації. Її характеризувало поширене по всій країні безробіття, відсутність реформ, повільна приватизація, слабка конкурентоспроможність та гіперінфляція. Із

1993 р. Хорватія почала реалізацію плану економічної стабілізації. Країна приділила головну увагу таким галузям, як видобуток корисних копалин, суднобудування, нафтопереробка й туризм. Туризм у Хорватії отримав статус галузі пріоритетного розвитку.

Сьогодні Хорватія один із найбільш значущих туристичних напрямів середземноморського регіону, а галузь туризму успішно розвивається та приносить стабільний дохід. На одного жителя Хорватії у 2017 р. припадало 14 туристів. Отже, дослідження чинників розвитку туризму Хорватії є актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Туристсько-країнознавчому аналізу Хорватії присвячені праці Б. Шварца, А. Сабо, Л. Городнянської, М. Сартакової, П. Летчера, В. Стафійчука, І. Дубович, І. Дахна тощо.

Метою статті є дослідження чинників розвитку туризму в Хорватії.

Виклад основного матеріалу. На розвиток туризму в Хорватії мають вплив три групи чинників: природно-географічні, суспільно-географічні та еколого-географічний чинник.

Основними природно-географічними чинниками є рельєф, клімат, водний чинник, природно-заповідний фонд. Розвиток туристичної сфери базується на цільо-